

MENNINGER

« Tiden er moden for å trekke opp en ny samfunnskontrakt for fiskeriene. Samfunnets interesser kan ikke sikres ved å holde liv i ulønnsom filetproduksjon. Utfordringen blir derfor å legge til rette for en mer hensiktsmessig industripolitikk, og samtidig ivareta samfunnets kontroll med disponering av fiskeressursene.

Leveringsplikt og samfunnsansvar

Av **Petter Holm**, professor ved Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø og forsker ved Nofima, Næring og bedrift, Tromsø, **Edgar Henriksen**, forsker ved Nofima, Næring og bedrift, Tromsø, **Kathrine Tveiterås**, forsker ved Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø, **Bjørn-Petter Finstad**, førsteamanuensis ved Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø

Debatten går høyt om Aker og trålerne leveringsplikt. Spørsmålet gjelder rammevilkårene i en av de viktigste eksportindustriene i Norge. Samtidig berører det et av de eldste stridsspørsmål i fiskeripolitikken og Nord-Norge. Hvem skal ha adgang til å utnytte fiskeressursene? Hvilket samfunnsansvar må følge en slik adgang?

Fisken tilhører det norske folk. For at slike felles ressurser skal gi grunnlag for verdiskaping, må enkeltaktører trå til på fellesskapets vegne. De som får anledning til å utnytte ressursene, må yte noe tilbake til samfunnet. En slik samfunnskontrakt kan utformes på ulike måter. For de norske petroleumsressursene skjer dette ved at store selskaper utviner ressursene mot en ressurskatt.

Hovedgrunnlaget

I fiskeriene er det annerledes. Historisk sett har fisken vært hovedgrunnlaget for bosettingen langs kysten. Fellesskapets interesser ble sikret direkte, ved at kystens folk selv sto fritt til å utnytte de lokale ressursene.

Adgangen til fisket var likevel ikke helt uregulert. For at fiskeriallmenningen skulle tjene samfunnet, måtte den forbeholdes kystfolket. Frykten for at industrikapita-

DEBATT OM LEVERINGSPLIKT: Aker Seafoods-tråleren «Jergul» ved kai ved Norway Seafoods anlegg i Båtsfjord. Foto: Inge Wahl, Finnmarken

lister skulle overta og fortrenge kystfiskerne fra fiskefeltene har vært et gjennomgangstema, med Trollfjordslaget i 1890 som milepæl. Det særegne ved norsk fiskeripolitikk er at kystfiskerne vant fram og har hatt myndighetene og opinionen på sin side.

Til tross for endringer i fiskeripolitikken de siste tiårene, gjelder denne samfunnskontrakten fremdeles, uttrykt ved råfiskloven og deltakerloven. Bare aktive fiskere kan eie fiskefartøyer, og det er fiskerne som har det avgjørende ordet i fastsettelsen av fiskeprisene. På denne måten har industriselskaper som en hovedregel vært utestengt.

Unntak

Filetindustrien, inkludert trålerne som forsyner dem, representerer et unntak. Disse kom inn i fiskerieringa i etterkrigstida som ledd i forsøket på å modernisere Nord-Norge og slik løfte landsdelen ut av fat-

tigdom. Industriell filetproduksjon skulle skape lønnsomme arbeidsplasser på land og gi bedre pris til fiskerne.

At planen møtte motstand, er lett å forstå. Den var basert på løsninger kystfiskerne hadde kjempet mot i generasjoner. Likevel ble filetbedrifter bygd og trålerne slapp til, riktignok med strenge krav om at samfunnsansvaret måtte ivaretas. Unntaket fra hovedregelen om at fisken står til rådighet for kystens folk, var akseptabelt bare i den grad og så lenge trålerdrift og filetproduksjon kunne bidra til viktige samfunnsmessige mål.

Aker har fått en dominerende posisjon i Finnmark og Nordland med løfte om å overholde denne samfunnskontrakten. Når selskapet forsøker å frigjøre seg fra sine forpliktelser, men fortsatt vil disponere kvotene, vekker det sterke reaksjoner. Røkke går inn i rollen som kapitalistisk utbytter, nøyaktig det fi-

endebildet som er dyrket fram og institusjonalisert gjennom mer enn 100 års politisk kamp.

Møtet mellom kapitalisten og kystens folk portretteres fint av Brennpunkt-programmet nylig. I konfrontasjonen med den nordnorske røkla blir Røkke redusert til en sutrekopp. Storkapitalisten må gi tapt og kystallmuen vinner.

Utdatert virkemiddel

Når regjeringa nå varsler en innskjerping av leveringsforpliktelsen, holder den seg til en solid tradisjon. Samfunnskontrakten tydeliggjøres, og fiskeriministeren stiller opp for permitterte filetarbeidere og ordførere i kamp for kystens folk. Trollfjordslaget utkjempes på nytt, etter velkjent manus og med samme regi. Vi fryder oss langt ned i bunnen av vår nordnorske identitet.

Men selv om det er riktig og viktig å forhindre at kapitalisten Røk-

ke stikker av med fellesskapets ressurser, har *industrialisten* Røkke et godt poeng. Filetproduksjon lønner seg ikke, i hvert fall så lenge staten blander seg opp i detaljer i driften. Leveringsplikt er et utdatert virkemiddel.

Det er flott at regjeringa stiller opp for kystbefolkninga. Men det er synd at det skjer ved å holde liv i en industripolitikk som for lengst har utspilt sin rolle.

Tiden er moden for å trekke opp en ny samfunnskontrakt for fiskeriene. Samfunnets interesser kan ikke sikres ved å holde liv i ulønnsom filetproduksjon. Utfordringen blir derfor å legge til rette for en mer hensiktsmessig industripolitikk, og samtidig ivareta samfunnets kontroll med disponering av fiskeressursene. En mulig løsning er å bygge på modellen i petroleumssektoren, slik at samfunnets interesser sikres ved at de som får fiskekvoter må betale en ressursavgift til staten. En annen er å følge mønsteret fra kraftsektoren, med et ressurselskap under offentlig kontroll.

Stengt for de fleste

I dagens debatt er det de industrielle trålerne som får gjennomgå for den kapitalistiske dreiningen i fiskeriene. Men etter introduksjon av regulering og fartøykvoter, er adgangen til å delta i fisket stengt for de fleste. Det viktigste premisset for den gamle samfunnskontrakten i fiskeriene er derfor brutt.

Problemet er ikke bare at Røkke forsøker å gjøre seg rik på fellesskapets bekostning. Vel så problematisk er det at de fiskereide fartøyer allerede har sluppet unna sitt samfunnsansvar. En reformulering av samfunnskontrakten vil gjøre det mulig å utvide perspektivet.

«Elefanten i møterommet»

Av **Jorunn Berg**, ordfører i Bjarkøy

Svar til artikkel i avisen Nordlys 27. oktober av journalist Oddvar Nygård

Det forundrer meg at journalisten kaster fram de merkeligste beskyldninger mot bjarkøysamfunnet. Han må være klar over at det hele tiden er jobbet målbevisst sammen med fylke og stat fram til fylkestingets enstemmige vedtak både i 2009 og 2011 om at Bjarkøy-forbindelsene skal realiseres.

Journalistens enkle oppfatning om at det bare er å flytte alle disse millionene til Tromsø slik at de kommer langt flere til gode, viser hvor lite han har satt seg inn i saken.

Ja, herr Nygård, det er nettopp å la flere få goder av millionene

Bjarkøy-forbindelsen gjør. Den knytter de tre største øyene i Bjarkøy kommune sammen ved bru fra Grytøy til Sandsøy og tunnel fra Grytøy til Bjarkøy – et prosjekt som er uløselig knyttet til kommunesammenslåing med Harstad, og som effektueres pr. 01.01.13.

Dette medfører at millionene kommer hele øyriket og Harstad kommune til gode, for 24.000 innbyggere. Ved etablering av fastforbindelsen dannes en arbeidsmarkedsregion med Harstad, Kvæfjord og til dels Skånland.

I tillegg kommer at det sterke næringslivet som befinner seg ute på øyene nord for Harstad får bedret sitt konkurransegrunnlag og kan oppnå nye utviklingsmuligheter. Bare innenfor Bjarkøy kommune har det private nærings-

liv en brutto verdiskaping på 376.000 kr pr. hode.

Det er i tillegg flere viktige detaljer som forfatter av dette avisinnlegget har hoppet over! Det er kun fylkeskommunens innskudd i Bjarkøy-forbindelsen som teoretisk kan benyttes av andre, cirka 350 mill. 150 mill. er et rent tilskudd fra den nye Harstad kommune, ikke ledig for andre. 22,8 mill fra KRD er knyttet til kommunesammenslåinga med fastforbindelsen som klausul, disse er ikke ledig for andre. Fergeavviklingsmidlene tilfaller kun dette sambandet når det er erstattet med fastforbindelse, ikke ledig til benyttelse av andre.

Og sist, men ikke minst: Den dagen noen er så ukloke at de stan- ser Bjarkøy-forbindelsen, så pålegges fylket en akutt finansiering

av tre nye fergekaier med oppstillingsplasser i henhold til dagens behov, og det må samtidig skaffes ferge som tilfredsstillende dagens krav og som skal trafikere sambandet i uoverskuelig framtid. Da er jo de 350 millionene brukt opp uansett, og fortsatt fergedrift er faktisk regnet som det aller dyreste alternativet.

Dermed kan jeg forsikre herr Nygård om at det beste alternativet er å gjøre «elefanten lykkelig» med sin fastforbindelse. Faktum er at fylket vil spare penger på sikt ved å realisere Bjarkøy-forbindelsen.

Som ordfører i Bjarkøy vil jeg ønske herr Nygård velkommen til Bjarkøy kommune, hvor jeg kan vise deg fiskemottaket med foredlingslokaler, torskeoppdrett og tørrfiskproduksjon, bergverksdrift

hvor det tas ut store mengder gabbro, lakseoppdrett ved Nordlaks og Salmar, Valhall hotell på Krøttøy med opplevelse i særklasse. Flink maskinentreprenører og et svært oppegående landbruk der de fleste brukene har fått rekruttering av unge overtakere. Samlet melkeproduksjon på cirka 900 tonn pr. år, med tilhørende kjøttproduksjon og et stort antall sau samt kjøttfe.

Du vil samtidig besøke «Verdens nordligste bebodde skjærgård» med 365 øyer strødd ut mot storhavet.

Her har vi et svært levende og produktivt samfunn, som det ikke er lett å kaste vrak på.

Så la elefanten leve til han har utført sitt oppdrag!